

บทที่ 1

บทนำ

ปัญหาและความเป็นมาของปัญหา

วรรณคดีเป็นงานสร้างสรรค์ของมนุษย์ที่เกิดจากอารมณ์สะเทือนใจของกวีซึ่งกลั่นกรองผ่านโลกทรรศน์และจินตนาการ ประกอบขึ้นในรูปของสื่อคือภาษา ผู้เสพเมื่อประจักษ์อารมณ์สะเทือนใจของกวีก็จะเกิดความประทับใจและซาบซึ้งกับเนื้อหาทางอารมณ์และความคิด จึงกล่าวได้ว่า ธรรมชาติของวรรณคดีคือความเป็น "วัตถุสุนทรีย์" (ดวงมน จิตรจำนงค์, 2534 : 14) เพราะวรรณคดีเป็นการสื่อสารที่มีพลังทางสุนทรีย์ สามารถเร้าอารมณ์ของผู้เสพให้เกิดอารมณ์สะเทือนใจคล้ายตามผู้แต่ง ตั๋วงานจึงเป็นศิลปกรรมพันธกิจหรือหน้าที่ของวรรณคดีก็คือ "เพื่อสนองความพึงใจทางสุนทรีย์" (เรื่องเดียวกัน : 15) นั้นเอง

เมื่อวรรณคดีมีธรรมชาติคือความเป็นวัตถุสุนทรีย์มีพันธกิจเพื่อสนองความพึงใจทางสุนทรีย์ การศึกษาวรรณคดีจึงขึ้นอยู่กับ "การดำรงอยู่ในกระบวนการสร้าง-เสพ" ของตั๋วงาน (เรื่องเดียวกัน : 12) เพราะวรรณคดีไม่ได้เกิดขึ้นมาเองหากแต่มีผู้สร้าง และผู้สร้างก็ไม่ได้แต่งเพื่อเสพเพียงผู้เดียวแต่เพื่อสื่อสารกับผู้รับหรือผู้เสพ ผู้สร้างในฐานะเป็นผู้ส่งสารจึง "จำเป็นต้องเลือกเฟ้นถ้อยคำในฐานะที่เป็นสัญลักษณ์แทนความหมาย หรืออีกนัยหนึ่งต้องสรรหาถ้อยคำที่สามารถฉายสะท้อนความรู้สึกนึกคิดของตนขึ้นในมโนนึกของผู้รับสารให้ใกล้เคียงที่สุดกับที่ปรากฏในมโนนึกของตน"

(ดวงมน จิตรจําวงศ์, 2536 : 1) ภาษาที่กวีใช้ในการสื่อความจริงเป็นภาษาพิเศษที่สามารถสื่อความคิดที่ละเอียดอ่อนลึกซึ้ง และสามารถกระตุ้นอารมณ์และความนึกคิดของผู้อ่านได้ ดังนั้นผู้เสพในฐานะเป็นผู้รับสารก็ต้อง "ตีความ-หมายหรือวินิจฉัยความหมายของสารนั้น เพื่อทำความเข้าใจให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้" (เรื่องเดียวกัน : 3) การสื่อสารจะประสบความสำเร็จหรือไม่จึงขึ้นอยู่กับผู้สร้าง (กวี) ตัวงาน (บทประพันธ์) ส่วนหนึ่ง และอีกส่วนหนึ่งคือผู้เสพ เพราะผู้เสพหรือ "ผู้รับสาร... เป็นผู้ชี้ว่าสารนั้นมีพลังทางความคิดและอารมณ์เพียงใด... สารนั้นสร้างความประทับใจ ผังใจได้ฉาบฉวยหรือตื้นตื้นหรือมีคุณค่าในทางใดแก่ใคร ความสำเร็จของการสื่อสารจึงไม่ได้ขึ้นอยู่กับเพียงว่าพูดกันรู้เรื่องเท่านั้นแต่จะต้องขยายขอบเขตถึงระดับของการ 'รู้อิส' ด้วย" (เรื่องเดียวกัน : 3) การสื่อสารในวรรณคดีจึงต่างจากการสื่อสารในลักษณะอื่นเพราะประกอบด้วยสื่อที่มีลักษณะพิเศษเพื่อสนองพันธกิจของวรรณคดี

(ดวงมน จิตรจําวงศ์, 2534 : 14) ผู้ศึกษาวรรณคดีจึงควรตระหนักในธรรมชาติและพันธกิจของวรรณคดี เพื่อจะได้เข้าใจวรรณคดีที่แก่นแท้ของความ เป็นวรรณคดีและประเมินค่าได้อย่างเหมาะสม

การศึกษาวรรณคดีเพื่อให้เข้าถึงแก่นแท้ของวรรณคดีจึงเป็นสิ่งสำคัญ ดังเช่น วิทย์ ติวศรียานนท์ (2531 : 134) ได้กล่าวว่า

การศึกษาวรรณคดีที่แท้จริงคือการพยายามทำความเข้าใจกับบทประพันธ์ให้ประูประิ่ง คือพยายามสร้างสภาพอารมณ์ของผู้แต่งขึ้นในจิตใจของเราเองโดยใช้มโนคติ (imagination) วรรณคดีเป็นการติดต่อสัมพันธ์ทางใจชั้นสูง ผู้ที่เรียกตนว่าเป็นกวีได้ต้องสามารถระบายความรู้สึกของตน โดยใช้อักษรเป็นสื่อให้ผู้อ่านเข้าใจได้อย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วย ไม่ใช่แต่เพียงแสดงความรู้สึกของตนไปปาวๆ โดยไม่พะวงถึงผู้อ่าน... การโน้มน้าวใจของผู้อื่นให้เห็นอกเห็นใจ และมีความคิดและอารมณ์

พล้อยตามตนโดยไม่รู้ลึกลับนั้นเป็นของยากยิ่งและเป็นศิลปะ
อย่างเลิศ

สิ่งที่ควรพิจารณา คือ วรรณคดีมีคุณสมบัติที่โน้มน้าวใจผู้อ่าน และ
ผู้อ่านที่ปรารถนาจะเข้าถึงวรรณคดีก็ต้องปรับสภาพอารมณ์ของตนให้เข้ากับผู้แต่ง
โดยใช้จินตนาการ

การศึกษาวรรณคดีตั้งที่ได้กล่าวมานี้สอดคล้องกับการศึกษาวรรณคดี
โดยใช้ทฤษฎีรส ในเรื่องของการให้ความสำคัญแก่ ผู้สร้าง ตัวงาน และผู้เสพ
ในทฤษฎีรสถือว่า "ปัจจัยการเกิดรส ได้แก่ ผู้อ่าน กวี และตัววรรณคดี...
ทั้ง 3 ประการ...ล้วนมีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนกว่ากันตามหน้าที่ของตน"

(กุสุมา รัชชมนี, 2530 : 110) นอกจากนี้ กุสุมา รัชชมนี (2530 :
204-205) ได้กล่าวถึงการศึกษาวรรณคดีโดยใช้ทฤษฎีรสไว้พอสรุปได้ว่า

การศึกษาวรรณคดีตามทฤษฎีรสเป็นการพิจารณาผลที่เกิดแก่ผู้อ่าน
จึงทำให้ประจักษ์คุณค่าของวรรณคดีได้มาก เพราะเป็นการพิจารณาถึงความหมาย
แง่ต่างๆ ที่ปรากฏอยู่ในผลงานตั้งแต่ความหมายที่เห็น เนื้อหาสาระ ความหมาย
ที่เป็นอารมณ์ของกวี วิธีการจำลองอารมณ์ของกวี ตลอดจนปฏิกิริยาทางอารมณ์
ของผู้อ่าน

นอกจากนี้การศึกษาด้วยทฤษฎีรสยังคล้ายกับ "การวิจารณ์เชิงปฏิบัติ"
ในแนว New Criticism ดังที่ กุสุมา รัชชมนี (2530 : 157) กล่าวว่า
"การพิจารณาความหมายทางด้านอารมณ์ตามแนววรรณคดีวิจารณ์เชิงปฏิบัตินี้...
มีหลักการและขั้นตอนกว้างๆ เหมือนการพิจารณารสในวรรณคดี" การศึกษา
ด้วยทฤษฎีนี้จึงมีลักษณะที่เป็นสากล ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ "ลักษณะของทฤษฎี...
มิได้ผูกติดอยู่กับกลวิธีการประพันธ์... เป็นเรื่องของอารมณ์ที่เป็นสมบัติสากล
ของมนุษย์ และขั้นตอนการแสดงอารมณ์และการเกิดปฏิกิริยาทางอารมณ์ก็เป็น
ธรรมชาติของมนุษย์อยู่แล้ว" (กุสุมา รัชชมนี, 2530 : 105) ทฤษฎีรสจึง

เป็นทฤษฎีที่น่าสนใจเหมาะที่จะนำมาศึกษาวรรณคดีไทย เป็นวิธีการศึกษาวรรณคดีได้ตรงกับธรรมชาติและพันธกิจของวรรณคดี

ผู้เขียนจึงนำทฤษฎีรสมาศึกษาศกุงคารรส คือ ความรู้สึกซาบซึ้งในความรักอันเป็นปฏิกิริยาทางอารมณ์ของผู้อ่านที่ตอบสนองภาวะรักที่กวีถอดถ่ายไว้ในบทประพันธ์ (กุสุมา รัชชมณี, 2530 : 19-20) ศกุงคารรสเป็นรสที่เด่นที่สุดในจำนวนรสทั้งเก้า ดังที่ กุสุมา รัชชมณี (2530 : 120) และทัศนีย์ ลินสกุล (2534 : 28) ได้กล่าวพร้อมกันว่า ศกุงคารรส เป็นรสเด่นที่สุดในวรรณคดีสันสกฤต การที่วรรณคดีที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับความรักมักจะได้รับความนิยมมาทุกยุคทุกสมัยอาจเนื่องด้วยเหตุผลที่สำคัญ คือมนุษย์ให้ความสำคัญต่อความรัก เพราะประสบการณ์ความรักเป็นประสบการณ์ร่วมของมนุษย์ที่มีคุณค่า มีพลัง สามารถสร้างอารมณ์สะเทือนใจแก่กวีและผู้รับ เป็นบ่อเกิดของแรงดลใจในการสร้างงานของกวีมาตราบนานเท่านาน ดังจะเห็นได้จากวรรณคดีอมตะทั้งของโลกและของไทยที่แสดงความรักของตัวละครเอก เช่น โรมิโอจูเลียต โจโจ้ซิ่ง กามนิต เมฆทุด ศกุนตลา (ของกาลิทาส) เงินจิ โมะโนะกะตาวี (นิยายของเงินจิ) ความฝันในหอแดง (หุงลิ่วเหม็ง, อั้งเล่าเหม็ง) ลิลิตพระลอ และ เงาะป่า เรื่องที่มี "แก่นเนื้อหาผูกพันอยู่กับธรรมชาติอันนิรันดร์ของมนุษย์ย่อมจะให้ความซาบซึ้งและฝังใจ... ไปนานเท่านานตราบเท่าที่โลกนี้ยังมีมนุษย์ชาติ" (คำสิงห์ ศรีนอก, 2522 : 46)

วรรณคดีที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับความรัก เป็นวรรณคดีที่น่าสนใจและเหมาะจะนำมาศึกษาด้วยทฤษฎีรส เพราะเรื่องของความรักเป็นเรื่องของอารมณ์ ความรู้สึกอันละเอียดอ่อนที่สามารถสัมผัสและรับรู้ด้วยใจเท่านั้น การวิเคราะห์วรรณคดีตามทฤษฎีรสก็เป็นการ "พิจารณาผลที่เกิดขึ้นในใจของผู้อ่าน" (กุสุมา รัชชมณี, 2525 : 12) ผู้อ่านสามารถรับรู้รสได้ด้วยใจเช่นกัน ดังนั้นการใช้ทฤษฎีรสจะทำให้ผู้อ่านหรือผู้เสพสามารถประจักษ์ในความรักของตัวละครได้เป็นอย่างดี

ในการศึกษาค้างนี้ ผู้เขียนสนใจศึกษาวรรณคดีที่คาดว่าได้รับอิทธิพลจากวรรณคดีสันสกฤตและเป็นบทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว จำนวน 4 เรื่อง คือ พระนลคำหลวง สาวตรี ศกุนตลา และ มัทนะพาธา เนื่องจากงานประพันธ์ทั้งสิ้นมีความรักเป็นเนื้อหาทางอารมณ์ที่เด่นชัด และเป็นวรรณคดีที่ได้รับความนิยมอย่างสูง มีข้อเขียนของนักวรรณคดีกล่าวประเมินค่าไว้เช่น ศักดิ์ศรี แยมันดดา (2517 : 254) ได้กล่าวถึง พระนลคำหลวง ว่า "เรื่องพระนลนี้นับได้ว่าเป็นศรีแห่งวรรณคดีไทย... มีรสและความไพเราะหลายแบบ... เป็นหนังสือที่บริบูรณ์ด้วยองค์แห่งวิชาการ" ประเทือง วงศ์วัน (2517 : 6) ก็กล่าวถึงคุณค่าของ พระนลคำหลวง ไว้เช่นกันว่า "เป็นหนังสือที่มีลักษณะเด่นหลายประการจนได้รับประกาศนียบัตรยกย่องจากวรรณคดีสโมสรว่าเป็นหนังสือดี" เรื่อง สาวตรี "เป็นเรื่องที่มีผู้รู้จักกันมาก" (ศักดิ์ศรี แยมันดดา, 2517 : 244) มี "เนื้อเรื่องเป็นเรื่องที่ควรแก่การศึกษา" (กองวิชาการสำนักพิมพ์บรรณกิจ, ม.ป.ป. : บทเสริมท้าย) ส่วนเรื่อง ศกุนตลา มีผู้กล่าวไว้ว่ากระบวนกลอนนับว่าเป็นเอกดีกว่ากลอนเรื่องอื่นๆ ทั้งหมดที่ทรงพระราชนิพนธ์มา" (ศักดิ์ศรี แยมันดดา, 2517 : 247) และ "นับเป็นเรื่องเอกในบรรดาวรรณคดีสันสกฤตที่ทรงถ่ายทอดมา" (กันขารัตน์ สมิตะพินทุ, 2529 : 139) "เป็นบทละครเรื่องที่มีผู้อ่านและเล่นละครมาจนทุกวันนี้" (ยุพร แสงทักษิณ, 2526 : (ข)) และเรื่อง มัทนะพาธา ก็เป็นเรื่องซึ่ง "ถึงแล้วซึ่งขั้นยอดแห่งความสมบูรณ์ ในการเป็นวรรณคดีด้วยประการทั้งปวง" (กุหลาบ ไม้เรียง, 2488 : 111) และถือ "เป็นหนังสือที่ดียิ่งใหญ่ที่สุดและมีค่ามากที่สุดในวรรณกรรมทั้งหมดที่เป็นประเภทร้อยกรองของรัชกาลที่ 6" (ศักดิ์ศรี แยมันดดา, 2517 : 259) วรรณคดีทั้ง 4 เรื่องนี้จึงเป็นวรรณคดีที่น่าสนใจศึกษา

การศึกษารส เป็นการศึกษาที่พยายามจะอธิบายถึง "ปฏิกิริยาทางอารมณ์ที่เกิดแก่ผู้อ่าน" (กุสุมา รัชชมนี, 2530 : 203) ด้วยวิธีที่มีเหตุผล ดังที่ กุสุมา รัชชมนี (2530 : 156) ได้กล่าวว่า "การศึกษารสในวรรณคดี .. คือการศึกษาความสำเรีงอารมณ์... การศึกษาวิธีนี้จึงทำให้เข้าใจเนื้อหาของเรื่อง แนวคิด เจตนา และน้ำเสียงของผู้แต่ง ฯลฯ เป็นการพยายามทำความเข้าใจเนื้อแท้ของวรรณคดี" เนื่องจากรสเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของเนื้อหา และรสเป็นสิ่งที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างผู้สร้างและผู้เสพ หรือแสดงประสบการณ์ร่วมของมนุษย์นั่นเอง ในเมื่อวรรณคดีเป็น "เครื่องแสดงชีวิต" (วิทย์ ศิวะศรียานนท์, 2531 : 177) ที่ก่อให้เกิดความรู้แจ้งในสัจจะแห่งชีวิตมนุษย์ การศึกษารสของวรรณคดีจึงเป็นวิธีการหนึ่งที่จะเข้าถึงความจริงของชีวิต ดังที่ ม.ล. บุญเหลือ เทพขสุวรรณ (2517 : 1) กล่าวว่า "เมื่อวรรณคดีเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตมนุษย์ และเราสนใจกับชีวิตมนุษย์ ก็ต้องศึกษาวรรณคดี" และ "เราจะใช้ระเบียบวิธีอันใดเรียนวรรณคดี วิชาวรรณคดีวิจารณ์นี้เองเป็นคำตอบ การเรียนวิชาวรรณคดีวิจารณ์ คือการ เรียนรู้ถึงชีวิตมนุษย์ในเชิงสุนทรียภาพทางภาษา" (เรื่องเดียวกัน : 2) นอกจากนี้ "การพิจารณาที่ขึ้นอยู่กับการวิเคราะห์เป็นสำคัญ" (เรื่องเดียวกัน : ข) และการวิเคราะห์รสของงานประพันธ์ก็เป็นสิ่งสำคัญส่วนหนึ่งของการวิจารณ์ คำว่า "รส" ก็มีความหมายครอบคลุมถึงเนื้อหาทางอารมณ์ซึ่งเป็นเนื้อหาสำคัญที่ทำให้วรรณคดีแตกต่างจากการสื่อสารประเภทอื่น ดังที่ ม.ล. บุญเหลือ เทพขสุวรรณ ได้ตั้งชื่อหนังสือของท่านว่า วิเคราะห์รสวรรณคดีไทย และกล่าวว่า การกำหนดความหมายของวรรณคดียัง "ไม่สำคัญเท่าให้มีการวิเคราะห์รสงานประพันธ์" (เรื่องเดียวกัน : จ)

เอกสารประกอบการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องจากงานวิจัย หนังสือ เอกสารต่างๆ โดยเรียงตามลำดับดังนี้

1. เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวกับพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

กุหลาบ ไม้เรียง (2488) ได้ศึกษาเรื่อง "วิจารณ์เรื่อง มัทนะพาธาหรือตำนานดอกกุหลาบ บทพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราวุธ พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว" ผลการศึกษาสรุปได้ว่า "มัทนะพาธา หรือตำนานแห่งดอกกุหลาบถึงแล้วซึ่งขั้นยอดแห่งความเป็นวรรณคดีด้วยประการทั้งปวง"

ประเทือง วงศ์รัตน์ (2517) ได้ศึกษาเรื่อง "การวิเคราะห์ บทพระราชนิพนธ์ เรื่องพระนลคำหลวง ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว" ผลการศึกษารวบรวมได้ว่า บทพระราชนิพนธ์เรื่องพระนลคำหลวง ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวกับเรื่อง พระนลของเซอร์โอมเนียร์ โอมเนียร์-วิลเลียมส์ และนโปลปาชยาน ทองประดาบ จันทรรอย มีเนื้อเรื่องส่วนใหญ่เหมือนกัน

ธงชัย หวานแก้ว (2522 : 177-182) ได้ศึกษาแนวความคิดในการปลูกฝังความรักชาติจากเรื่องมัทนะพาธา ซึ่งสรุปได้ว่าเรื่องมัทนะพาธาได้เสนอแนวคิดในการปลูกฝังความรักชาติ โดยแสดงให้เห็นบทบาทและความสำคัญของพระมหากษัตริย์ ตลอดจนแสดงให้เห็นถึงความจงรักภักดีของทหารและข้าราชการที่มีต่อองค์พระมหากษัตริย์

วราภรณ์ บำรุงกุล (2522) ได้ศึกษา เรื่องมีทนะพาชาตาม ทฤษฎีโศกนาฏกรรมของอริสโตเติล ผลการศึกษาพบว่า "เรื่องมีทนะพาชามี องค์ประกอบตามทฤษฎีโศกนาฏกรรมของอริสโตเติลทุกประการ"

ประเทือง ทินรัตน์ (2526) ได้ศึกษาเรื่อง "ศกุนตลา : การศึกษาเชิงวิเคราะห์ที่มาและความสัมพันธ์ระหว่างฉบับต่างๆ" ผลการศึกษาพบว่า พระราชนิพนธ์บทละครเรื่องศกุนตลามีความแตกต่างจากบทละครเรื่อง อภิษณามศกุนตละในรายละเอียดปลีกย่อยบางประการทั้งนี้ "เนื่องจาก พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมุ่งหวังจะให้ 'ศกุนตลา' ของพระองค์เป็นละครว่าและร้องแบบไทย"

ดวงมน จิตรจำนงค์ (2526 : 32-45) ได้ศึกษา "ศกุนตลา พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 6 เปรียบเทียบกับฉบับของกาลิลาส ศึกษาด้าน ตัวละคร" และได้กล่าวสรุปไว้ดังนี้ "ศกุนตลาฉบับพระราชนิพนธ์ได้รับอิทธิพล จากฉบับกาลิลาสในด้านเค้าโครงเรื่อง ส่วนลักษณะนิสัยและพฤติกรรมของ ตัวละครมีข้อแตกต่างอย่างมากจนมีผลต่อรสวรรณคดีซึ่งไม่ลุ่มลึกเท่าของเดิม ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเลือกที่จะให้ความสำคัญแก่ ฉาก เครื่องแต่งกาย และ อากัปกริยาภายนอกเหนือความซับซ้อนของพฤติกรรมของตัวละคร"

2. เอกสารงานวิจัยที่กล่าวถึงการวิเคราะห์รสวรรณคดี

ป.ส. ศาสตร์ (2504) ได้แปลอรรถาธิบายการศาสตร์ ของวาคุมภ ซึ่งได้กล่าวถึงความสำคัญของรสไว้ว่า "ถึงแม้ว่าสุกดี ถ้าขาดเกลือแล้วอาหาร ไม่อร่อยฉันใด ภาพย์ปราศจาก 'รส' ก็ไม่อร่อยฉันนั้น" นอกจากนี้ได้กล่าวถึง การเกิดรสและรสทั้ง 9 ไว้พอสังเขป

แสง มนวิฑูร (2511) ได้แปลนาฏยศาสตร์ ของภรตมุนี ได้กล่าวถึงรสไว้พอสรุปได้ดังนี้ ในบทละครถือว่า รสมีความสำคัญมาก รสในนาฏยศาสตร์มี 8 อย่าง การจะเกิดรสได้สิ่งเกิดจากเหตุส่งเสริม ซึ่งมีจำนวน 33 ภาวะ และภาวะที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติมีจำนวน 8 ภาวะ ผู้ชมได้รับรสจากการดูละครโดยสิ่งเกิดจากพฤติกรรมของตัวละคร

ชลธิรา สัตธาวัฒนา (2515 : 170-172) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง "การนำวรรณคดีวิจารณ์ใหม่แบบตะวันตกมาใช้ในวรรณคดีไทย" ซึ่งได้กล่าวถึงการศึกษารสในวรรณคดีไว้ว่า "ความสำคัญของวรรณคดีอยู่ที่เนื้อแท้ซึ่งประกอบขึ้นมาด้วยรสความงามทางศิลปะ" และ "การอ่านบทประพันธ์หนึ่งๆ มิใช่เป็นการ 'อ่านเอาเรื่อง' หากเป็นการ 'อ่านเอารส'" นอกจากนี้ นำแนววิจารณ์ของตะวันตกมาวิเคราะห์และวิจารณ์วรรณคดีไทย เพื่อให้เห็นรสความงามทางศิลปะ

แย้ม ประภัสร์ทอง (2504) ได้กล่าวถึงรส ไว้ในคัมภีร์สุโขชาสังการ โดยกล่าวถึงภาวะต่างๆ ที่ทำให้เกิดรสและกล่าวถึงรสทั้ง 9 ไว้พอสังเขป

กุสุมา รัชชมณี (2525 : 1-12) ได้เสนอบทความเรื่อง "การวิเคราะห์วรรณคดีไทยตามทฤษฎีรสของสันสกฤต" โดยกล่าวถึงกำเนิดที่มาของทฤษฎีรส ขั้นตอนการเกิดรส องค์ประกอบของการเกิดรส พร้อมทั้งยกตัวอย่างประกอบ

ลลนา ศิริเจริญ (2525) ได้วิจัยเรื่อง "อสังการในมหาชาติคำหลวง" โดยได้ศึกษาถึงรสที่ปรากฏในมหาชาติคำหลวง ผลการศึกษาสรุปได้ว่า "มหาชาติคำหลวงมีความงาม ความไพเราะตรงตามหลักเกณฑ์ของอสังการศาสตร์ของอินเดียเป็นส่วนใหญ่"

กุสุมา รักขมณี (2530) ได้วิจัยเรื่อง "การวิเคราะห์-
วรรณคดีไทยตามแนวทฤษฎีวรรณคดีสันสกฤต" ผลการวิจัยพบว่า ทฤษฎีรส
"เป็นทฤษฎีซึ่งไม่ผูกติดกับกลวิธีการประพันธ์ จึงน่าจะเหมาะกับการศึกษา
วรรณคดีไทยมากที่สุด"

นันทวรรณ พวงจิตร (2533 : 90-101) ได้วิจัยเรื่อง
"การวิเคราะห์มหานาชาติเวสสันดรฉบับจังหวัดพังงา" ได้นำหลักการวิเคราะห์
รสวรรณคดีจากคัมภีร์สุโฆธาสังการ และอสังการศาสตร์มาวิเคราะห์
มหานาชาติเวสสันดรฉบับจังหวัดพังงา โดยการจำแนกโวหารออกเป็น 9 รส

3. เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวกับความรัก และจิตวิทยาความรัก

นวลจันทร์ รัตนากร (2517) ได้ศึกษาเรื่อง "โวหารรักจาก
วรรณคดีไทยประเภทร้อยกรองสมัยรัชกาลที่ 2 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์" ผลการ
ศึกษาพบว่าโวหารที่กวีนิยมใช้มากที่สุด คือ โวหารรักโดยตรงและรองลงมา
คือโวหารอุปมา อธิพจน์ อุปลักษณะ และบุคลาธิษฐานตามลำดับ

ไพเราะ คณาภิรักษ์ (2517) ได้ศึกษาเรื่อง "โวหารรักจาก
วรรณคดีไทยประเภทร้อยกรองสมัยรัชกาลที่ 5" โดยรวบรวมโวหารรัก แล้ว
จำแนกได้ 3 ประเภท คือโวหารรักในขณะที่ชายและหญิงเริ่มผูกสัมพันธ์รักใคร่กัน
โวหารรักในขณะที่ชายหญิงอยู่ร่วมกัน และโวหารรักในขณะที่ชายและหญิง
พลัดพรากจากกัน ซึ่งโวหารเหล่านี้แยกเป็นโวหารรักโดยตรง โวหารอุปมา
โวหารอุปลักษณะ โวหารอธิพจน์ และโวหารบุคลาธิษฐานตามลำดับ

สมภพ ภิรมย์ (2522 : 43-62) ได้เสนอบทความเรื่อง "ความรักและบทกวีในวรรณคดีไทย" โดยสรุปผลการวิจารณ์ไว้ดังนี้ "บทชมโฉม บทโคลง ยกให้เรื่องรามเกียรติ์ บทกวีและบทตัดพ้อยกให้เรื่องอิเหนา การพรรณนาก่อนจะเข้าถึงบทกวีและบทกวียกให้ลิลิตพระลอ บทกวีประเภท Impressionism ยกให้เสภาขุนช้างขุนแผน บทกวีร้อยกรองยกให้ "ฝนตกหยิมๆ..." ส่วนบทกวีในมูลบทบรรพกิจก็สนุก-สนานดี"

มณีรัตน์ เฟื่องวุฒิวราญ (2522 : 33-34) ได้เสนอบทความเรื่อง "รักเอ๋ย" ซึ่งพอสรุปได้ว่า ทุกคนปรารถนาความรัก ความรักเกิดขึ้นได้จากเหตุสี่ประการคือ ความพอใจทางความรู้สึก ความพอใจทางปัญญา ความพอใจทางความนึกคิด และความพอใจทางอารมณ์

ไพลิน รุ่งรัตน์ (2523 : 33-34) ได้เสนอบทความเรื่อง "หนังสือรักๆ ใคร่ๆ ในรูปนวนิยายขนาดสั้น" ซึ่งสรุปได้ว่า เรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับความรักนั้น "เป็นเรื่องที่เป็นธรรมชาติในสังคม" และ "เป็นสิ่งที่คนส่วนใหญ่ในระดับพื้นฐานยอมรับ" ดังนั้นคนส่วนใหญ่จึง "ต้องการเสพเพื่อสนองความปรารถนาในจิตใจ"

ไพลิน รุ่งรัตน์ (2524 : 48-54) ได้เสนอบทความเรื่อง "ความรักหยาดน้ำอมฤตในวรรณกรรมไทย" โดยกล่าวถึง ความหมายของความรักในแง่มุมต่างๆ ของนักเขียนนวนิยายแต่ละท่าน ซึ่งสรุปความหมายของความรักไว้ 5 ลักษณะ คือลักษณะของการทดสอบบุชาและการเสียสละ ลักษณะของความสุขแจ่มใส ลักษณะของความสุขในความเจ็บปวด ลักษณะของความผิดหวังและความทุกข์ และลักษณะของความรู้สึกที่มีความสัมพันธ์ทางเพศเกี่ยวข้อง

สุรศักดิ์ หลาบมาลา (2523 : 14) ได้กล่าวถึงความสำคัญ
ของความรักไว้พอสรุปได้ว่า ความรักเป็นสิ่งต้องการที่จำเป็นของมนุษย์ ซึ่งมี
ความสำคัญรองจากความต้องการมีชีวิตอยู่ "มนุษย์อาจจะยอมเสียสละหลาย
ต่อหลายอย่าง เพื่อให้ได้มาซึ่งความรัก"

กิติกร มีทรัพย์ (2528) ได้เสนอเรื่อง "ความหมายแห่ง
ความรัก" ซึ่งพอสรุปได้ว่า ความรักเป็นพฤติกรรมที่ต้องเรียนรู้มาแต่เบื้องต้น
ของชีวิต มีกระบวนการเกิดที่ซับซ้อนแต่ก็เป็นปรากฏการณ์ที่สังเกตเห็นได้ และ
มีลักษณะเชิงรูปธรรมบางอย่างที่วิเคราะห์ได้

จากเอกสารประกอบการวิจัยดังที่ได้กล่าวมา จะเห็นว่า การ
วิเคราะห์รสแห่งความรักจากเรื่อง พระนาคาหลวง สาวิตรี ศกุนตลา
และ มัทนะพาธา นับเป็นการศึกษาวรรณคดีที่จะสามารถอธิบายถึงอารมณ์รัก
ซึ่งเป็นเนื้อหาทางอารมณ์ที่สำคัญ อันเป็นประสบการณ์ร่วมของมนุษย์ได้อย่างมี
เหตุผลอันน่าจะนำมาซึ่งความเข้าใจในชีวิต ซึ่งถือเป็นจุดมุ่งหมายสำคัญของ
การศึกษาวรรณคดีอย่างหนึ่ง

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ศกุนตารสที่ปรากฏในวรรณคดีไทยเรื่อง พระน-
าคาหลวง สาวิตรี ศกุนตลา และ มัทนะพาธา
2. เพื่อศึกษาถึงกลวิธีการแต่งเพื่อสร้างศกุนตารสในวรรณคดีดังกล่าว

ความสำคัญของการวิจัย

1. ทำให้ทราบถึงศฤงคารรสที่ปรากฏในวรรณคดีไทยเรื่อง พระนลคำหลวง สาวตรี ศกุนตลา และ มัทนะพาธา
2. ทำให้ทราบถึงกลวิธีการแต่งเพื่อสร้างศฤงคารรสในวรรณคดีดังกล่าว
3. ทำให้ประจักษ์คุณค่าของวรรณคดีไทยได้มากยิ่งขึ้น

ขอบเขตของการวิจัย

วรรณคดีที่นำมาศึกษาในครั้งนี้ เป็นบทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่มีเนื้อหาและแก่นเรื่องเกี่ยวกับความรัก จำนวน 4 เรื่อง ดังต่อไปนี้ พระนลคำหลวง บทละครเรื่อง สาวตรี บทละครเรื่องแบบดึกดำบรรพ์เรื่อง ศกุนตลา (ส่วนตอนที่ 4) และบทละครพูด-คำฉันท์เรื่อง มัทนะพาธา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ใช้วิธีวิจัยจากเอกสาร (Documentary Research) และเสนอผลการศึกษาในรูปพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) โดยดำเนินการตามลำดับขั้นตอนดังนี้

1. ขั้นศึกษาและรวบรวม

1.1 ศึกษาค้นคว้าและรวบรวมความรู้เกี่ยวกับทฤษฎีรหัส การวิเคราะห์รหัส องค์ประกอบของวรรณคดี และจิตวิทยาความรัก จากเอกสารและงานวิจัยต่างๆ เพื่อให้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการวิเคราะห์วรรณคดี

1.2 ศึกษาและพิจารณาวรรณคดีในขอบเขตของการวิจัย

2. ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล

2.1 ศึกษาวรรณคดีอย่างละเอียด

2.2 ศึกษาและวิเคราะห์วรรณคดีตามประเด็นที่กำหนดไว้ในวัตถุประสงค์ของการวิจัย

3. ขั้นสรุปผลและเสนอผลการศึกษาวิจัย

3.1 สรุปผลการศึกษาวิจัย อภิปรายผลและเสนอแนะ

3.2 เสนอผลการศึกษาวิจัย